

Әдебиятлар

1. Ахмедова Н.К. «Умумий ўрта таълим мактаблари раҳбарлари бошқарув фаолияти самарадорлигини ошириш». Педагогика фанл. бўйича фалсафа доктори (Phd) дисс. автореф. –Тошкент: 2017, 35- б.
2. Ахлидинов Р.Ш. Таълимни бошқариш. -Тошкент: «Шарқ», 2003.
3. Джураев Р.Х., Турғунов С.Т. Таълим менежменти: Ўқув қўлланма. -Тошкент: «Ворис», 2006, 264-б.
4. Мирқосимов М. Мактабни бошқаришнинг назарий ва педагогик асослари. -Тошкент: «Ўқитувчи», 1995, 159-б.
5. Перегудов Л.В., Саидов М.Х. Олий таълим менежменти ва иқтисодиёти: Ўқув қўлланма. -Т.: «Молия», 2002, 1,84-б.
6. Сафаров О.А. «Замонавий менежмент ёндашувлари асосида халқ таълими тизимини бошқаришни такомиллаштириш». Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (phd) диссертацияси автореферати. –Тошкент: 2018.
7. Сейтхалилов Э.А. Таълим сифатини бошқариш. –Тошкент: 2006, 553-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада бугунги кунда долзарб бўлган мактаб бошқарувида ота-оналар билан бирга ишлашиш масаласи ҳақида сўз боради. Мактаб бошқаруви принциплари ва асослари ҳақида алоҳида тўхталинган. Ўқитувчиларга мактаб бошқарувида ота-оналар билан ишлаш бўйича машқларни тузишда методик ва назарий тақлифлар берилган. Мамлакатимизда бу масалани ўрганиш ўз ечимини талаб қиладиган муаммоларнинг бири ҳисобланади.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о проблемах настоящего времени таких как взаимодействие родителей в управлении школой. Отдельно говорится о принципах и особенностях школьного менеджмента школы. Даются методические и теоретические рекомендации учителям в управления школой по работе с родителями. Изучение этой проблемы в республике является одной из важных, которая требует своего исследования.

SUMMARY

Authors pay special attention on the principles and peculiarities of school management. Methodical and theoretical recommendations are present to teacher on how to work with parents in school management. Investigating this problem is very significant in our Republic.

УМУМТАЪЛИМ ФАНЛАРИНИ ТАДБИРКОРЛИККА ЙЎНАЛТИРИШ ЎҚИТИШНИНГ ЭДУКОЛОГИК ИМКОНияТЛАРИ

М.М.Мирзакаримова - эркин тадқиқотчи

Андижон давлат университети

Таянч сўзлар: таълим жараёни, педагогик технология, қобилият, экологик имкониятлар, касбий таълим, тадбиркорлик.

Ключевые слова: образовательный процесс, педагогические технологии, навыки, экологические возможности, профессиональная подготовка, предпринимательство.

Key words: educational process, pedagogical technology, skills, ecological opportunities, vocational training, entrepreneurship.

Жамиятимиз ривожланишининг чўқур иқтисодий ва ижтимоий ўзгаришлари рўй бераётган ҳозирги босқичида ўқувчиларга тадбиркорликка йўналтирилган таълим-тарбия бериш сифатини ошириш йўллари ва воситаларини излаб топиш замонавий педагогиканинг асосий долзарб вазифаларидан бири бўлиб қолмоқда. Бу масалаларга Ватанимиз мустақилликка эришгандан кейинги йилларда ҳукуматимиз томонидан ҳам катта эътибор берилиб келинаётганлиги ҳаммамизга аён. Ўзбекистонда олиб борилаётган таълим ислохоти бевосита унинг демократик, бозор муносабатларига ўтиш жараёни билан бирга амалга ошмоқда. Мазкур жараёнлар моҳиятан педагогик таълим тизими кадрлар тайёрлаш имкониятларининг тўбдан яхшиланишига, жамиятни оғишмай ривожлантириш негизида умумжаҳон таълим муҳитига мос тарзда ўзлуксиз педагогик таълим тизимини яратишга олиб келди [1:10].

Шу сабабли ҳам биринчи навбатда, таълим мазмۇни ва унинг таркибини кенгайтириш ва чўқурлаштириш, хусусан, умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологиялари ёрдамида таълим сифатини ошириш ғояси ҳозирда ҳам долзарб масалалардан эканлигини таъкидлаш ўринлидир. Бу мазмунга нафақат билим, кўникма ва малака, балки умуминсоний маданиятни ташкил қилувчи — ижодий қобилиятларни ривожлантириш, тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш тизими орқали миллий кадрларга, атроф-муҳитга нисбатан муносабатларни ҳам қиритиш мумкин [2:298].

Республикамизнинг барча таълим жабҳаларида бўлганидек, тадбиркорлик соҳасида ҳам бу муаммонинг ечимини топиш устида анчагина изланишлар олиб борилган. Таълим муассасаларида ўқувчиларнинг ижодий фаолиятларини ривожлантириш соҳасида ижобий натижаларга эришишга имкон берадиган фаол тадбиркорликка йўналтирилган таълим бериш усуллари амалда татбиқ қилиш устида ижобий ишлар қилинган. Бир неча тадқиқотлар шуни кўрсатадики:

- Тадбиркорлик ва ижодкорлик қобилиятларни ривожлантириш учун устоз-шогирд тизимида ўқувчилар билан индивидуал ишлашга [7:123] кўпроқ урғу берилади.

- Тадбиркорликка йўналтирилган педагогик технологиянинг аҳамияти аввал ўзлаштирган назарий билимлар билан янги ўзлаштирилладиган билимлар орасида мустаҳкам боғланишларнинг юзага келиши билан белгиланади [8:11].

- Тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологияларининг таълим-тарбия жараёнига кенг татбиқ қилиниши, таълим мазмунини бойитишга, уни такомиллаштиришга ва ўқувчилар билимини ўзлаштиришда жадаллаштириш, ҳамкорлик ҳамда яқка тартибда таълим олиш ва таълимни комплекс лойихалаштириш муаммоларини ечишга қаратилган [3:272].

- Тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш жараёнида шахс ўзининг фикри, диққат-эътибори ва аини пайтдаги ҳиссий кечинмаларини иш фаолиятининг самарали бўлишига ва фойдали қиймат олишга йўналтиради [4:129].

- Сўбъект-объект муносабати асосида қайтар алоқа ўрнатади [5].

- Ўқитувчи ва ўқувчи ўртасида ўзаро ҳамкорлик “устоз-шогирд” муносабатлари қарор топади [6:02].

- Ўзининг эришган ютуғидан қониқиш ҳосил қилади [9:56]. Маълум бир муваффақиятга эришиш эса янги куч, ўз иқтидорига ишонишнинг омили бўлиб хизмат қилади [9:57].

- Шахс манфаати жамият манфаати билан тобора уйғунлашиб боради [10:6].

Педагогик фаолиятда босқичма-босқичликни назарда тутадиган тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологияси бўлажак мутахассисни ҳаётини — ўқув фаолиятини мустақил қўла оладиган, унга тузатишлар кирита оладиган фаол, ижодкор шахсни шакллантиришга қаратадиган замонавий инновацияларни ўзлаштириш ва ишлаб чиқиш жараёни

хисобланади. Педагогик инновация – таълим жараёни сифатини ошириш ва педагогик амалиётни сифат ва сон жиҳатидан ўзгариштиришни мақсад қилади.

Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтирилган ўқув жараёнида машғуллот мавзусига доир билимларни мустахкамлаш ва фикрлашини ривожлантириш мақсадида инновацион таълим технологиялар (лойиха), интерфаол методлар (аклий ҳужум, түшүнчаларни аниқлаш, чалкаштирилган мантикий занжирлар кетма-кетлиги) ҳамда кластер, Б-Б-Б чизма, “Нима учун” чизмаси, “Қандай” диаграммаси ва тоифалаш жадвали каби график органайзерлардан унумли фойдаланиш мумкин [2:299].

Бугунги кунда тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологияси таълимнинг янги мазмуни ва шахс ривожланишига мувофиқ билимларни берадиган асосий восита хисобланади [2:300]. Бу восита ўқувчидан қизиқиш билан ўқиш, ахборот манбаларини топиш, янги билимларни ўзлаштиришда мустақиллик ва масъулият ҳиссини тарбиялайди [2:301], интеллектуал интизомни, тадбиркорлик сифатларни ривожлантиради.

Таълим жараёни самарадорлигини ошириш, таълим олувчиларнинг мустахкам назарий билим, кўникма ва малакаларини шакллантириш, ижодий фаолиятларини ривожлантириш, уларни касбий маҳоратга айланишини таъминлаш мақсадида ўқитиш жараёнида тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологияларидан фойдаланиш давр тақозоси бўлиб, ижтимоий зарурият сифатида кун сайин долзарблиги охири бормоқда.

Таълим жараёнига бу технологияларни татбиқ этиш кадрлар тайёрлашга йўналтирилган умумий жараён мазмунининг сифат жиҳатидан ўзгаришини таъминлайди.

Янги педагогик технология назарияси ғояларидан фойдаланиш асосида ташкил этилган тадбиркорликка йўналтирилган ўқув жараёни баркамол шахс ва малакали мутахассисни тарбиялаш борасидаги ижтимоий буюртманинг бажарилиш ҳолатининг сифат кўрсаткичига эга бўлишига тўртки бўлади.

Ижтимоий-иқтисодий ишлаб чиқариш жараёнидаги баркамол шахс ва малакали мутахассислар фаолиятларининг ривожланиши ижтимоий-иқтисодий тараққиёт тезлашувига олиб келади.

Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитишнинг қўйидаги экологик имкониятларини келтиришимиз мумкин:

1. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш тизими педагог ва ўқувчи

мулоқотини яхшилашда ижодий натижага эришиш учун қўлай ҳамда кенг имкониятларга эга.

2. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш технологияси таълимда кўргазмалли, амалий түшүнтириш ҳамда репродуктив усулларни қўллашнинг янги сифатли даражага кўтарилишини таъминлайди.

3. Машғуллотларда тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш технологияларидан фойдаланиш таълим шакли, ўқувчиларнинг билим доирасини кенгайтиришга хизмат қилади, диққатни жамлайди, шахснинг ижодкорлик, тадбиркорлик, ишбилармонлик имкониятларини оширади.

4. Педагог маслаҳати билан тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш тизими орқали ўқувчиларнинг умумтаълим фанларини самарали ўзлаштиришларига имкон яратилади.

5. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш технологияси кўргазмаллиликни оширади, ўқувчиларда тадбиркорлик кўникмаларини шакллантиради.

6. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш технологияларидан фойдаланиш ўқувчиларнинг ишбилармонлик, уддабўронлик билан ахборотлар излаш, топиш, танлаш ва олинган маълумотни жамлаш каби мустақил ишлаш кўникмаларини ривожлантиради.

7. Умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитиш технологияларидан фойдаланиш ўқувчини ўз билими ва имкониятларини объектив баҳолашга имкон беради.

8. Машғуллотларда тадбиркорликка йўналтирилган технологияларни қўллаш ўқувчиларнинг умумтаълим фанларига қизиқишлари ва таълим сифатининг ошишига олиб келади.

Шундай қилиб машғуллотларда ва дарсдан ташқари вақтларда умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологиялардан фойдаланиш шахсий ижодкорликни ривожлантириш, психологик-педагогик билимлар асосида ўқув-тарбия фаолиятини тўғри ташкиллаштиришга имкон яратади.

Бундан ташқари умумтаълим фанлари дарсларида тадбиркорликка йўналтирилган ўқитиш технологиялардан фойдаланиш:

- ўқувчиларнинг идрок қилиш фаолиятларини ривожлантиради ва ўқув жараёнини фаоллаштиради.

- Билим ва кўникмаларни мустахкамлайди.

- Дарсдан ташқари вақтларда ўқувчиларни фаол ижодий, яратувчанлик, ишбилармонлик фаолиятига йўналтиришга сабаб бўлади.

Адабиётлар

1. Толипов Ў.Қ., Иноятова М.Е. Педагог шахсини таркиб топтиришнинг дидактик моделлари. / Педагогика. –Т.: 2014, №3..
2. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Мищенко А.И., Шиянов Е.Н. ПЕДАГОГИКА: Учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. – М.: Школа-Пресс, 1997, -С. 298-301..
3. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. СПб. –Питер: 2001, -С. 272. (Серия “Мастера психологии”).
4. Вишнякова Н.Ф. “Креативная психопедагогика”. Психология творческого обучения, Изд. НИОРБ “Поли Биг”, -Минск: 1995, -С. 129.
5. Сластенин В.А. Профессионализм учителя как явление педагогической культуры. Педагогическое образование и наука. 2004. №5.
6. Машарипова Ш.М. “Таълим технологиялари журнали” №3, 2014. 2-б.
7. Ражабов Р.Қ., Султонов Х.Э. Тасвирий санъат фанини ўқитиш методикаси. Ўқув қўлланма. –Тошкент: 2008, 123-б.
8. Абдирасилов С.Ф., Нуртеев Ў.Н. Умумий ўрта таълим мактабларида тасвирий санъат фанини ўқитиш технологияси, методик қўлланма. –Тошкент: 2015, 11-б.
9. Гулямов К.М. Касб-хунар коллежларида халқ амалий санъатини ўқитиш методикаси (наққошлик санъати мисолида). -Т.: 2012, 56-58-б.
10. Ахмадалиев А.М., Қосимов А.Х. “Инновацион фаолият ва илғор педагогик технологиялар”. Ўқув қўлланма. –Тошкент: 2006, 6-б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада ижтимоий-иқтисодий ишлаб чиқариш жараёнида баркамол шахс ва малакали мутахассислар фаолиятларининг ривожланишида умумтаълим фанларини тадбиркорликка йўналтириб ўқитишнинг экологик имкониятлари ҳақида фикр ва мулоҳазалар баён этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье представлены мнения и комментарии по поводу этического потенциала предпринимательско-ориентированного обучения общеобразовательным предметам в развитии деятельности разностороннего человека и квалифицированных специалистов в процессе социально-экономического производства.